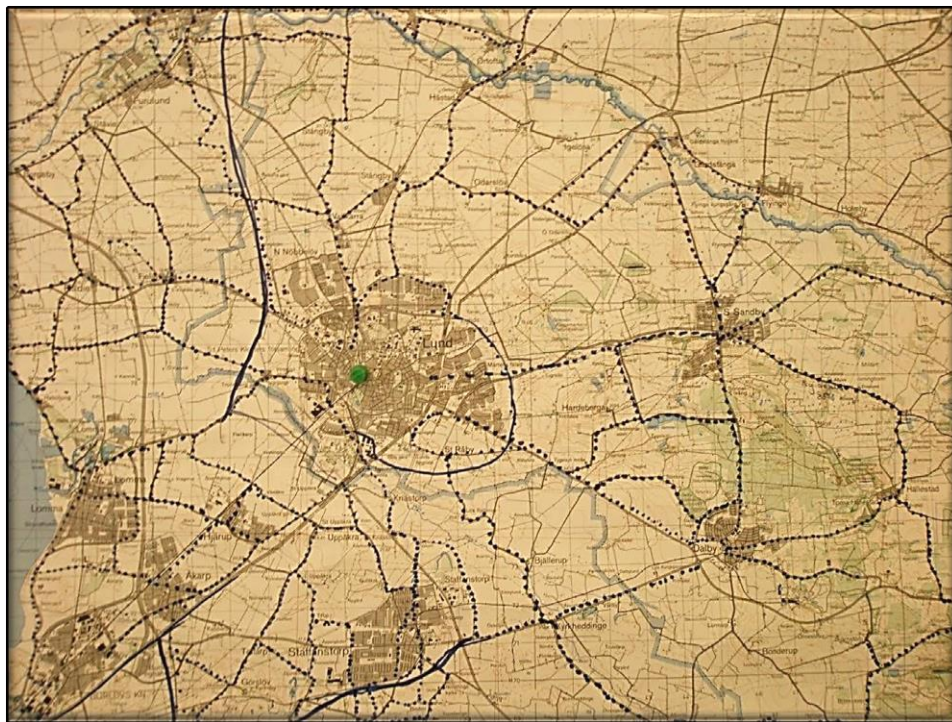

Lugna Lund

-En kartläggning av Lunds våldsbrottslighet

Jörgen Larsson
Kandidatuppsats: SOCK01, 15hp
Vårterminen 2013
Kandidatprogrammet i kriminologi
Handledare: Agneta Mallén

Jörgen Larsson, larsson.nu@gmail.com
Lugna Lund – En kartläggning av Lunds våldsbrottslighet
Kandidatuppsats: SOCK01, 15hp
Handledare: Agneta Mallén
Sociologiska institutionen Vårterminen 2013

Abstract

Denna studie tar sig an ett i dagarna populärt kriminologiskt forskningsfält, nämligen platsens betydelse för våldsbrottet. Bakgrundsavsnittet fastslår var den internationella debatten inom området ligger just nu samt vilka platser i Lund som kommer att analyseras. Studien syftar till att besvara varför våldsbrotten sker på just dessa platser och tar i detta avstamp i Lundapolisens interna, sekretessbelagda geografiska data och observationsempiri omfattande 25 timmar. Stadens särskilt brottsutsatta platser utgörs av ett utskänkingsställe, Baren, samt ett större område i Lunds centrum och vid Lunds järnvägsstation. Studien identifierar Barens besökarantal, läge och planlösning som de tillsammans mest framträdande orsakerna till att konfliktsituationer uppstår. De större utsatta områden som framkommer i statistiken har inringats på en karta och utgörs alltså av Lunds centrum samt området i anslutning till Lunds järnvägsstation. Här finner studien att platsen inte har lika stor betydelse för skapandet av våldsbrott. Konfliktsituationer uppstår på dessa platser snarare som en reaktion på en form av gruppinteraktion genom uttryckande av könsroller. Studien för vidare ett resonemang kring parternas nivå av rationalitet som avgörande för konfliktsituationens utveckling. Här kopplas berusningsnivå, samt könsrollers karaktär av konfliktlösningsverktyg, till rationalitetsgrad och spelar således en roll för analysen. I denna studie blir de kapabla väktarnas roll som ett av de tre kraven för att ett brott enligt rutinaktivitetsteorin skall uppstå, mindre markant. Studien påvisar nämligen att hänsyn till eventuella kapabla väktare, kräver en högre grad av rationalitet än vad berusningsnivån, eller för gruppen vedertagna könsroller, i flertalet av studiens empiriska fall, tillåtit. Dessa faktorer utgör studiens viktigaste resultat utifrån studiens syfte. Avslutningsvis diskuteras hur studiens metodöverskridande ansats skiljer den från tidigare studier inom området.

Nyckelord i studien utgörs av: *särskilt brottsutsatta mikroplatser, våldsbrott, rutinaktivitet, trängsel, könsroller, rationalitet*

Tack!

Jag vill här passa på att tacka min omgivning för stöd och hjälp på vägen. I anslutning till denna uppsatskurs vill jag rikta specifika tack till min fenomenale handledare Agneta Mallén, min gode vän och sakkunnige rådgivare Robin Olsson, min gatekeeper i form av närpolischef Jörgen, David Weisburd och slutligen min kära mamma.

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	4
1. Bakgrund och syfte.....	5
1.2 Polisens identifiering av brottsutsatta platser	5
1.3 Syfte.....	6
1.4 Frågeställning	6
1.5 Avgränsningar	6
2. Tidigare forskning	7
3. Teori	8
3.1 Rutinaktivitetsteorin	8
3.2 Rationalitetsnivå och könsroller	9
4. Metod och material.....	10
4.2 Komplikationer	12
5. Analys.....	12
5.2 Mikroplats - Baren.....	13
5.2.2 Empiri	13
5.2.3 Analys	15
5.2.4 Konklusion.....	17
5.3 Artär -järnvägsstationen och Knut den stores torg	18
5.3.2 Empiri	18
5.3.3 Teori.....	20
5.3.4 Konklusion.....	23
6. Slutsats och Reflektion.....	24
6.1 Studiens relevans	24
6.2 Sammanfattning.....	24
6.3 Avslutande kommentarer.....	25
Referenser.....	26

1. Bakgrund och syfte

Under 1800-talets mitt gav två statistiskt inriktade forskare vid namn André-Michel Guerry och Adolphe Quetelet upphov till den kartografiska skolan i kriminologi, vilket utgör den ekologiska kriminologins rötter (Paulsen & Robinson, 2004/2009:48). Ekologisk kriminologi utgör kriminologi rörande platsens betydelse för brottet (ibid). Guerry och Quetelet arbetade på makronivå¹ genom att kartlägga brottsligheten i Frankrikes olika områden för att analysera skillnader i brottsstatistiken (ibid). Långt efter deras tid har ekologisk kriminologi fått stort inflytande över den kriminologiska debatten (ibid). Detta bland annat genom att brottslighet på mikronivå² på 1970-talet blev ett ämne i den kriminologiska debatten. Detta minimalistiska perspektiv uppkom genom att kriminologerna Cohen & Felson (1979) formulerade rutinaktivitetsteorin. Här analyseras särskilt brottsutsatta gatusegment, gallerior o.s.v. utifrån tanken att platsen har betydelse för brottets uppkomst.

Denna studie tillämpar ekologisk, mikrosociologisk kriminologi på universitetsstaden Lund. Staden har ett lagmässigt undantagstillstånd, vilket ger studenterna möjlighet att dricka alkohol på öppen gata (Kullving, 2012). Kriminologisk forskning visar på att elementen alkohol samt ungdomar påverkar brottsbenägenheten var för sig (Lenke, 1989, Estrada, 1999:7). Trots en hög närvaro av dessa element ger statistiken en bild av Lund som en lugn stad (Andersson & Mellgren, 2006:118).

1.2 Polisens identifiering av brottsutsatta platser

¹ Makronivå är det största forumet för analys och utgörs av studier på nationell/internationell nivå (Johannesen, 2003:32-33).

² Mikronivå är det minsta perspektivet för analys och utgörs här av små begränsade platser (Johannesen, 2003:32-33)

Nedan presenteras kontentan av polisens interna rapport som fastslår Lunds särskilt brottsutsatta platser och tider. Tiderna är av vikt som språngbräda för vidare analys av vad som gör platserna utsatta. En särskilt brottsutsatt plats är Lunds centrum, i det här fallet det inrutade området från stortorget, via Botulfsplatsen till Mårtenstorget (Polisens statistik). En annan sträcker sig från Lunds järnvägsstation till Knut den stores torg (ibid). Dessa områden utgör vad Weisburd (Weisburd, Groff & Yang:2012) kallar *artärer*, (d.v.s. gång-/cykelbanor, torg eller gatuavsnitt som av någon särskild anledning är särskilt vältrafikerade), och kommer analyseras senare under studien. Studien analyserar innan dess den mikroplats som allra tydligast utmärker sig i statistiken, nämligen utskänkningsstället Baren som ligger i centrum (Polisens statistik). Tidpunkten är, enligt polisrapporten, mer specifikt fokuserad kring lördag och söndag kl. 03.00 då Barens nattklubb stänger, vilket kommer styrkas och analyseras i ett senare skede.

När det gäller närområdet kring järnvägsstationen är inte tidpunkten för våldsbrotten, enligt rapporten, lika specifik som vid Baren och området däromkring. Tidpunkterna pekar ändå mot nattlivet och utgång/hemgång från krogen, då platsen blir särskilt brottsutsatt under helgerna och endast efter kl.23. Vidare avtar den generella brottsintensiteten efter kl 01 (polisens statistik).

Dessa platser utgör således enligt polisstatistiken Lunds särskilt utsatta platser och tidpunkter. Gällande artärer får området kring Järnvägsstationen utgöra forum för analys då detta område är geografiskt mer specificerat i statistiken och samtidigt fysiskt överblickbart.

1.3 Syfte

Syftet med denna studie är att diskutera och analysera varför vissa platser i Lund är särskilt utsatta för våldsbrottslighet. För att belysa överfallsbrottsligheten har särskilt fokus lagts på våldsbrott där gärningsmannen är obekant med offret (Paulsen & Robinson, 2004/2009:36,108).

1.4 Frågeställning

- Varför sker brotten på dessa specifika platser?

1.5 Avgränsningar

I likhet med tidigare studier inom forskningsfältet, ämnar denna studie att avdramatisera och avmystifiera brottet (se t.ex. Cohen & Felson 1979). Denna studie utgår från mängdbrottslighet som kan knytas till särskilt brottsutsatta platser (Felson, 1994:3). Studien

avgränsas specifikt till att gälla våldsbrott utomhus för att undvika kategorier som cykelstölder eller partnervåld. Vad gäller brottets orsaker ligger fokus i studien på förklaringsmodeller, som på något sätt har att göra med den konkreta platsen.

2. Tidigare forskning

Studien tar utgångspunkt i flertalet undersökningar som på något sätt kan knytas till det aktuella området. Några ses som föregångare till studien och avhandlas således endast i korta drag i bakgrundsavsnittet, i avsikt att positionera studien på fältet. Ytterligare några undersökningar, som nämns i kommande stycke, ses som komplement till föreliggande studie. Några av dessa forskningsresultat ligger i linje med varandra och endast en representant för dem kommer att omnämnas under analysen. Vidare utgörs även en del av studiens teoretiska grunder av tidigare forskning. Denna forskning omnämns inte i föreliggande avsnitt utan tillägnas ett eget avsnitt avgränsat för studiens teorier.

Föreliggande studie använder sig under analysen av tidigare forskning i form av statistisk empiri angående särskilt utsatta platser och vilka attribut som hör därtill. Inom denna typ av forskning har Kriminologen David Weisburd på senare år fått stor uppmärksamhet för upphöjandet av ett nytt begrepp som ytterligare minimaliserar platsen, nämligen *Hot Spots*, eller *särskilt brottsutsatta mikroplatser* (Weisburd, Telep & Braga, 2010:11). Studerandet av minimalistiska platser har empiriskt visat sig vara relevant för den kriminologiska forskningen men framförallt för det praktiska arbetet (ibid). I sin senaste bok refererar Weisburd (Weisburd, Groff & Yang:2012), förutom till sina egna longitudinella studier, till flertalet aktuella studieresultat inom området som visar hur vissa platser är särskilt utsatta för brott.³ Weisburd arbetar kvantitativt med mikroplatsers attribut för att hitta statistiska samband mellan t.ex. ett områdes krottäthet och brottsfrekvens (Weisburd, Groff & Yang, 2012:13,39). Denna statistik pekar otvetydigt åt samma håll som rutinaktivitetsteorins antagande, nämligen att platser som attraherar människor, därigenom utgör särskilt brottsutsatta platser (Weisburd, Groff, Yang, 20013:10).⁴

³ Bl.a. konstaterar kriminologerna Sherman, Gartin & Buerger (1989:37) att 50 procent av alla polisanmälningar i Minneapolis kom från 3.5 procent av stadens adresser. Samtidigt visar Weisburds studie av Seattle att 80 procent av alla inrapporterade brott varje år inträffar på mellan 19 och 23 procent av stadens gatusegment (Weisburd, Groff & Yang, 2012:49, Weisburd 2008:5).

⁴ Detta utgör forskning inom rutinaktivitetsteorins fält och kommer att ha en betydelse särskilt under analysens andra del.

Könsroller kommer att behandlas under analysen där sociologen Randall Collins (2008) empiri är tillämpbar. Collins studerar könsrollers inverkan på gruppinteraktioner och använder sig av begreppet machobeteende. Skryt och uttryckande av makt sätter stämningen i gruppen till vad som för en utomstående kan ses som hotfull (Collins, 2008:338-339). Det handlar enligt Collins om att hävda sin könsroll genom för gruppen normativt beteende (ibid).

Föreliggande studie bygger i vissa lägen på att det finns en koppling mellan alkohol och våld, vilket konstaterats av exempelvis kriminologen Leif Lenke (1989:54-55, 66, 83), även om Collins (2008:263) menar att det inte finns något orsakssamband däremellan. Under analysen kopplas dock alkoholens påverkan inte till dessa studier, utan istället till teori i form av hur Felson (1994) kopplar alkohol till våld enligt rutinaktivitetsteorin.

Då uppsatsen till viss del tangerar situationell brottsprevention används även Paulsen och Robinsons (2004/2009) litteraturöversikt, vilken omnämns i bakgrundsavsnittet. Paulsen och Robinson redogör, likt Weisburd, för den ekologiska kriminologins framfart men med särskilt fokus på situationell brottsprevention. Situationell brottsprevention utgör platsrelaterade åtgärder för att minska brottslighet och bygger på situationsteorier som rutinaktivitetsteorin (Paulsen & Robinson, 2004/2009:80).

3. Teori

3.1 Rutinaktivitetsteorin

Eftersom tanken om den brottsutsatta mikroplatsen föddes ur rutinaktivitetsteorin (Weisburd, Groff & Yang, 2012:7,43, Sherman, Gartin & Buerger, 1989), utgör teorin stommen i denna uppsats och kommer att redogöras för i följande avsnitt.

Rutinaktivitetsteorin menar att den sociala vardagen bygger på rutiner (Felson, 1994:29). Brott ses som ett fenomen, liksom andra företeelser, styrt av omständigheterna. Cohen & Felson (1979) ämnade med teorin att belysa brottslighetens situationella aspekter och på så sätt belysa att brottslighet samvarierar med brottstillfällena. Enligt Cohen och Felson utgörs särskilt utsatta platser för våldsbrott av gatuavsnitt, gång-/cykelbanor eller torg som av någon särskild anledning är vältrafikerade av människor. Anledningen kan vara att något i platsen attraherar människor, alternativt att platsen utgör en väg till något som attraherar dem. Teorin resulterar i att ju fler människor som vistas på samma plats, desto fler potentiella gärningsmän och offer, varpå brottstillfällena ökar (Felson, 1994:52).

För denna studie är rutinaktivitetsteorins tre krav av intresse. För att ett våldsbrott skall inträffa krävs enligt rutinaktivitetsteorin en motiverad gärningsman, ett lämpligt offer samt avsaknad av kapabla väktare (Cohen & Felson, 1979:590). Rutinaktivitetsteorin motiverar sedan gärningsmannen med situationella aspekter. Det vill säga, gärningsmannen kommer till en situation utan tanke på att begå ett brott, medan situationen i sin tur motiverar denne. Liknande situationella resonemang gör ett offer lämpligt. När det gäller kapabla väktare avser Cohen & Felson (1979) inte bara väktare i uniform utan alla som har en möjlighet att påverka situationen i stunden. Cohen & Felson (1979:590) skriver dessutom om timing. Med det menas att samtliga tre krav sammanfaller i tid och rum för att ett brott skall uppstå. Med detta resonemang ämnar Cohen & Felson (1979) att tydligt poängtera situationens roll i skapandet av brottslighet. Begreppet timing kommer i denna studie att användas för att belysa vikten av flera faktorer, sammanfallande i tid och rum.

Kriminologerna Macintyre och Homels (1997) fastslår, genom platsens yttersta mikrosociologi, sambandet mellan antalet människor och antalet brott. De tar detta samband till en ny nivå när de belyser trängsel och obehag som brottsgeneratorer. Här konstaterar forskarna att möbleringen och planlösningen inne på en nattklubb avgör hur många *oavsiktliga* fysiska kontakter som uppstår mellan för varandra okända människor (Macintyre & Homels 1997:103-106). Som ett exempel anför de hur vägen till toaletten korsar vägen till entrén (ibid). Dessa fysiska kontakter samvarierar i sin tur med antalet våldssituationer (Macintyre & Homels 1997:105). Macintyre och Homels hänvisar i sin studie till ett frågeformulär de använt vid observationerna för att finna mikrosociologin bakom våldsbrotten. Principen i frågeformuläret har tillämpats i föreliggande studie när det gäller analysen av mikroplatser, vilket diskuteras ytterligare i metodavsnittet nedan.

3.2 Rationalitetsnivå och könsroller

Jag vill i detta avsnitt öppna upp för mellanteoretiska integrationer genom att diskutera begreppet rationalitet, främst i förhållande till könsroller. Rationalitet kommer under analysen sättas i relation till alkoholmängd och färre konfliktlösningsverktyg. I linje med detta förs en dialog om könsroller och dess situationella inverkan på våld. För att belysa skillnaderna människor emellan, likväl som situationella skillnader, kopplas resonemanget till sociologen Messerschmidts (1993) begrepp ”verktygslåda”. Verktygslådan innebär människans samlade metoder gällande konfliktlösning

Sociologen Max Weber menade att alla människans handlingar grundas i olika former av rationalitet. Hans term målrationalitet, innebär att alla möjliga konsekvenser av en handling tas med i beräkningen innan handlingen genomförs (Eriksen & Weigård, 1999:36). De lägre grader av Webers rationalitet, som är av betydelse för denna studie, utgörs av traditionell rationalitet och affektuell rationalitet. Affektuell rationalitet utgörs av att affektioner styr handlingen utan ett rationellt övervägande av handlingens möjliga konsekvenser (ibid). Denna typ av rationalitet kommer att användas för att analysera affektioners uppkomst i förhållande till situationella faktorer, som således utgör upprinnelser även till handling. Traditionell rationalitet innebär att aktörer agerar som de brukar i liknande situationer och detta utan vidare reflektion över möjliga konsekvenser (ibid). Här menar Weber att det finns ett mått av rationalitet i att handla som vid tidigare liknande situationer. För denna studie är det av intresse att koppla samman rationalitet med begreppen maskulinitet och machobeteende. Här integreras kriminologen Messerschmidts tankar om att uttryckandet av maskulinitet är en vanlig beteenderespons på de specifika sammanhang och situationer män hamnar i (Messerschmidt, 1993:94). Messerschmidt talar om att det finns olika sätt att uttrycka sin maskulinitet på, och att individens tillgång till ”verktyg” avgör utgången (Messerschmidt, 1993, 87-88). Han menar exempelvis att lägre social status kopplas till färre konfliktlösningsverktyg medan utbildning kopplas till fler konfliktlösningsverktyg (ibid). Att uttrycka maskulinitet genom våld kan således utgöra en vanlig beteenderespons vid liknande sammanhang och mannen gör i stunden det rationella valet att lösa konflikten med våld.

4. Metod och material

Studien grundas i statistik som fastslår Lunds särskilt brottsutsatta platser. Statistiken utgörs av polisens interna geografiska statistik över våldsbrott som har erhållits av Lunds närpolischef. Detta är sekretesskyddat material och finns inte i publicerad form. När studien refererar till polisstatistik och inte till någon specifik källa, åsyftas således detta sekretesskyddade material.

Vid analysen blir metoden därefter en ickedeltagande kvalitativ observation av platser som framkommit av polisens interna geografiska statistik (Fangen, 2005:146). Jag har med denna metod observerat Lund under sex nätter, fördelade mellan nätterna fredag-lördag och lördag-söndag. Observationsmaterialet täcker sammanlagt ca 25 timmar. Fokus har, vilket motiveras senare, legat på tiden mellan 23-03.30. Observationerna har genomförts under våren och en

viss del av empirin är således aktuell endast under våren. Detta kommer till uttryck bland annat genom att uteserveringarna byggts upp medan folk fortfarande står under värmelampor för att inte frysa av nattkylan.

Som sociologerna Hammersley & Atkinson (1983/2009:214) skriver bör forskaren reflektera över etiska aspekter både före empiriinsamlingen och före publiceringen. I mitt fall handlar en del av etiken om hur min observerande närvaro kan tolkas av fältet, samt vilken påverkan min närvaro kan tänkas ha på händelseförloppet. Detta menar Hammersley & Atkinson (ibid) är oundvikligt. För att påverka händelseförloppet i så liten utsträckning som möjligt följs Fangens (2005:146) råd som innebär att observatören skall bete sig så likt omgivningen som möjligt. Fältanteckningar har förts i telefonen eftersom de som observerats haft telefonerna uppe emellanåt. Under detta arbete följer studien vidare kriminologerna Scott & Dedels (2006:12-15) direktiv som innebär att frågor som en observatör skall ställa sig är på en ytterst detaljrik nivå. Gemensamt för dessa frågor är att de utgår från huruvida platsen utgör en generator eller endast en arena för våldet och i båda fallen söker svaren på hur och varför (ibid). Exempel på frågeställningar är i vilken typ av kvarter en brottsutsatt bar är placerad eller vilken målgrupp baren ifråga riktar sig till samt hur möblemanget och planlösningen ser ut (ibid). Det är av etisk vikt att tänka på vilken bild studien ger av de platser som diskuteras (Fangen, 2005:296). Denna studie följer Fangens (ibid) direktiv och anonymiserar specifika platsnamn till mer generella namn. Exempelvis kallas ett studerat utskänkningsställe för Baren. Det är enligt Fangen viktigt att reflektera över konsekvenserna av att publicera materialet. Lunds allmänna ytor benämns vid namn av den anledningen att de är platser som vid identifikation, inte drabbar någon part negativt.

Denna studie använder sig av en abduktiv metod, vilket innebär att teoribildning och empiriinsamling inte distingeras i någon särskild ordningsföljd (Alvesson & Sköldberg, 1994:42). Empiriinsamlingen sker i nära anslutning till teori för att analysera och nå förståelse (ibid). Uppsatsen växlar mellan deduktiva skeden, som när rutinaktivitetsteorin används som utgångspunkt i analysen (Johannesen, 2003:35, Alvesson & Sköldberg, 1994:42) och mer induktiva skeden då studien identifierar de mest framträdande upprinnelserna till våldssituationer och teoretiserar utifrån dessa. Vidare genomförs, enligt ett abduktivt förfarande, teoretisk analys på platsen för empiriinsamling i en interaktiv process med observationsmaterialet som inhämtas. Denna typ av platsförlagd analys har underlättat fortsatt empiriinsamling då fokus hamnat på relevanta skeenden. Efter empiriinsamlingen genomförts har observationsmaterialet den 6/5-13 sammanställts och kategoriserats för ytterligare

teoretisk analys. Detta har gjorts i enlighet med Fangens (2005:99) direktiv, nämligen en kategorisering efter huruvida anteckningarna utgör observationsanteckningar eller teoretiska anteckningar. Detta har gjorts i samband med en renskrivning av materialet då vissa anteckningar delats upp till båda dessa kategorier. Vidare har materialet kategoriserats efter de teoretiska teman som i empirin är mest framträdande (ibid).

Ovan nämnt förhållningssätt placerar studien i en etnometodologisk diskurs (Gubrium & Holstein, 1997:38) där människors handlingar i förhållande till varandra, skapar verkligheten de upplever (Persson, 2008:52-53). Vidare vandrar studien över gränsen in på emotionalismen under den delen av observationen som involverar människors emotioner (Gubrium & Holstein, 1997:58). Denna del handlar om att försöka fånga ögonblicket då någon form av aggression väcks och analysera detta ögonblick.

4.2 Komplikationer

Studien har inte förlöpt helt komplikationsfritt. I likhet med Weisburd har studien stött på svårigheten i att få tillgång till data från polisen (Weisburd, Groff & Yang, 2012:14). Som tur var fann jag via omvägar en gatekeeper på lundapolisen som gav mig tillgång till en intern rapport. Att få tillgång till rådata som legat till grund för nämnda rapport var dock av sekretessskäl inte möjligt. Detta har lett till att denna studie inte refererar till faktiska siffror gällande platserna och att mindre fokus därför ligger på statistisk än på observationsempiri.

Enbart en iakttagande observation ses sällan i samhällsvetenskapen som en kvalitativ metod. Deltagande observation förespråkas oftast för att nå djupet (Burgess 1984:2, Fangen, 2005:146). Jag har inte kunnat följa blivande kombattanter genom deltagande observation, vilket utgör en av studiens begränsningar. Som observatör på avstånd missar jag också lätt upprinnelserna till konflikter. En fördel är å andra sidan att Fangens (2005:146) direktiv om att påverka i så liten utsträckning som möjligt, lättare kan följas.

5. Analys

Då analyser gjorts parallellt med empiriinsamlingen har några intressanta fenomen renodlats under därefter förda fältanteckningar. Detta kommer till uttryck i denna text genom att varje tema introduceras utgående från analyskedet där dessa fenomen detekterats. Därefter följer en bearbetad sammanfattning av empirin, tillsammans med citat ur fältanteckningarna, som

ligger till grund för därpå följande teoretiska analys. Studiens båda teman avslutas sedan med en konklusion.

5.2 Mikroplats - Baren

Varför kan Baren ses som en särskilt brottsutsatt mikroplats? De konfliktsituationer som finns dokumenterade i observationsmaterialet har till största del sprungit ur en *oavsiktlig kontakt* människor emellan. Många av dessa situationer har stannat på dialognivå medan fåtalet triggats upp till avsiktliga knuffar.

Det är inte helt klart enligt polisens interna geografiska statistik hur våldet vid Baren fördelar sig mellan ute- och inomhusmiljö. Jag har valt att fokusera observationerna huvudsakligen till den yttre närmiljön då polisens statistik fastslår att just tiden kring krogstängning utgör klimax för brottsligheten. En empirisk utgångspunkt är att brotten inte behöver ske mellan Barens besökare, utan lika gärna kan involvera förbipasserande. Enligt denna idé följer i kommande stycke en redogörelse för intressanta skeenden dokumenterade i observationsmaterialet.

5.2.2 Empiri

Den första relevanta observationsanteckningen lyder *"Baren har en ung population, samtidigt som få besökare hittills har samtalat med någon utanför sitt eget kamratgäng"* (6/4:00:08). Utanför Baren är en rökruta förlagd. Under vinterhalvåret skänker krögaren på Baren rökarna lite värme i form av infralampor. När klubben är fullsatt är rökrutan likaså och folk blir stående i täta formationer under lamporna. *"Nu trängs 30 stycken under två infralampor"* (14/4, 02:31). Folk trotsar kylan och hänger kvar långt efter att ciggarettens brunnit ut. En möjlig förklaring till detta kan vara ljudnivån inne i baren som inte tillåter konversationer i ett normalt tonläge. Rökrutan och toaletten utgör enligt observationerna, samtalsforum för många av besökarna. Under en helgnatt i april när nattklubben på Baren är öppen, vistas enligt observationsmaterialet, genomsnittligen 20-30 personer i rökrutan. Dessa personer står i klungor under infravärmen och endast smala luftfickor lämnas mellan dessa klungor. Luftfickorna är vidare föränderliga då människorna är i ständig rörelse. Oavsiktliga kontakter uppstår ständigt mellan människor i olika klungor. *"En blond kille skakar ovetandes av cigarettens aska på en annans fot"* (6/4, 00:14). De flesta oavsiktliga kontakter går obemärkta förbi medan hårdare kontakt t.ex. på grund av ett flaxande med armarna oftare uppmärksammas av de berörda parterna. Flertalet av dessa oavsiktliga sammanstötningar är dock av lindrig karaktär och leder inte till någon konfliktsituation.

Under observerade kvällar stänger Baren huvudentrén cirka kl. 00 och utgång, såväl som ingång (för inlösta), sker efter detta klockslag genom dörren till rökrotan. Detta leder till att även människor med ett mål och en riktning rör sig i luftfickorna mellan klungor av människor. Sammanstötningar sker då oftare och med större kraft än i övriga sammanhang. Observationerna visar att det är i dessa situationer som majoriteten av sammanstötningarna leder till någon form av konflikt.

Exempel på andra former av aggressionsväckande upprinnelser är att pojkvänner reagerar när flickor uppvakts av andra män, samt aggressiva reaktioner mot vakter som avvisar berusade besökare. Dessa upprinnelser har ofta eskalerat till konfliktsituationer men är enligt fältanteckningarna inte lika vanligt förekommande.

Mellan rökrotans och uteserveringens avspärningar ligger en fyra meter bred gång-/cykelbana, vilken utgör en flaskhals gällande passage. Enligt studiens observationsmaterial stannar Barens besökare kvar utanför rökrotan efter att de hämtat sina jackor. Detta pågår (under hela kvällen) under en ungefärligt genomsnittlig kvart. Utrymmet mellan rökrotan och uteserveringen är således nästintill konstant tätt befolkad av berusade människor, samtidigt som folk strömmar till från andra håll i staden. *"Folk verkar sammanstråla från andra håll, prata lite och sedan lämna platsen"* (20/4, 01:48) En del människor går eller cyklar förbi på sin väg mot hemmet medan andra fastnar i gemenskapen och stannar kvar utanför Baren en stund. Gällande gång-/cykelbanan finns anteckningar, i observationsmaterialet, angående oavsiktliga sammanstötningar av olika svårighetsgrader. *"En cyklist får tvärbromsa för att inte krocka med en vinglande kille. Cyklisten ler och trampar iväg medan den andre killen skriker va fan håller du på med? Jävla idiot"* (14/4, 02:45). Exemplet flaxande armar från rökrotan blir än mer påtagligt utanför rökrotan när varje individ har mer utrymme att röra sig på. Ett målande exempel från gång-/cykelbanan får här utgöras av ett gäng ungdomar som spelar fotboll med en tomburk den 13/4 kl. 02.39, och samtidigt förflyttar sig förbi Baren.

Ytterligare påverkansfaktorer har dokumenterats utanför rökrotan, som exempelvis ilska över en stulen cykel. Dessa faktorer är i jämförelse med trängsel, inte lika vanligt återkommande som aggressionsframkallande faktorer.

Det vanligast förekommande exemplet på när trängsel, enligt observationsmaterialet, leder till en våldssituation är vid ett upprepande av trängselfaktorer när besökarna ska gå hem från baren. Till att börja med kliver en hemgående person ut genom dörren och befinner sig i en rökrota fylld av ca 30 människor under infravärmen. Passagen försvåras och gör, enligt

observationerna, ofrivilliga sammanstötningar vanligt förekommande. Efter att personen i fråga avancerat ut ur rökrutan kommer nästa hinder. Eftersom det hör till vanligheten att en av alla människoansamlingar ute på cykelbanan har placerat sig tätt intill den enda utgången ur rökrutan, tvingas personen ifråga ofta att fysiskt pressa sig ut, ibland med ursäktande kommentarer men lika ofta utan. Många dokumenterade skeenden liknar detta scenario och enligt observationsmaterialet uppkommer i nära hälften av alla dessa observerade händelseförlopp, en konflikt mellan den hemgående besökaren och den individ som kommer i personens väg. När det gäller personer som uppvisar tydliga tecken på berusning förändras denna fördelning och ca två tredjedelar av dessa fall av återkommande sammanstötningar leder till en konflikt. *”En man som tydligt är berusad störtar ut genom dörren, kliver lite snett i trappan och vinglar harmlöst in i en kille och en tjej i rökrutan. Killen ifråga tar emot och stödjer tillbaka mannen till utsatt riktning med överarmen. Mannen ser sedan ingen väg ut ur rökrutan och stannar upp. Han pressar sig sedan ut ur avspärrningarna genom att knuffa en ny kille i ryggen som är placerad i mannens väg. Medan han knuffar säger han åt killen att flytta sig. Killen ifråga som sett tidigare händelseförlopp vänder sig om och knuffar svärande tillbaka. Mannen går till motattack med att börja skrika och närma sig killen. Omgivningen är dock snabb och hindrar mannen från att nå fram till killen. Mannen blir kvar på platsen en stund och svär och pekar finger åt killen som nonchalerar honom”*(21/4, 02:53). Fåtalet av dessa situationer leder till någon form av våld. De flesta stannar vid verbala uttryck. Det är dock som sagt den, enligt fältanteckningarna, vanligast förekommande upprinnelsen till våld, vilket gör att detta scenario ligger till grund för kommande teoretiska analys. Som sagt sker ofrivilliga sammanstötningar konstant medan endast dessa scenarion av sammanfallande trängselfaktorer uppvisar en tydlig koppling till konflikt. Ytterligare dokumenterat är att konfliktsituationen uppstår först efter att den ”drabbade” konfronterar ”konflikttriggaren”. Därefter är det ofta svårt att se någon som mer ansvarig till, eller mer drivande i konflikten än någon annan.

Konflikten, vare sig den är våldsam eller inte, får effekten att den hemgående personen stannar kvar på stället ytterligare en tid. Situationerna har vidare i flertalet fall lett till samtal med ordningsvakter och i två fall även polisiär inblandning. I dessa fall och övriga där vakter varit närvarande tycks inte någon hänsyn tas till väktarnas närvaro.

5.2.3 Analys

Trängselfaktorn utgör enligt ovan den största faktorn till att en konfliktsituation uppstår. Enligt tankesättet att påverkansfaktorer sammanfaller i tid och rum (timing), samt att

våldssituationer för det mesta är sprungna ur en smärre konflikt, utgör trängsel samt upprepad sådan, i enlighet med rutinaktivitetsteorin bas för denna analys.

En faktor som rutinaktivitetsteorin förknippar med brott är att många för varandra obekanta människor vistas på samma ställe (Felson, 1994). Baren population utgörs av ungdomar, varav många på förhand saknar koppling till varandra och detta i en miljö innefattandes trängselfaktorer. För att utnyttja rutinaktivitetsteorins yttersta mikrosociologi motsvarar dessa trängselfaktorer vad Macintyre och Homels (1997:103-106) starkt kopplar till våld och det förekommer att flera av dessa trängselfaktorer sammanfaller i tid och rum. Mer specifikt motsvaras empirin i de flöden och färdriktningar som Macintyre och Homels (ibid) kopplar till våldssituationer. Trängseln i rökrutan leder till oavsiktliga sammanstötningar som enligt Macintyre och Homels (ibid) samvarierar med våldssituationer. Vidare påvisar de att korsande rutinaktiviteter, genom till exempel vägen till toaletten och vägen till utgången, leder till fler oavsiktliga kontakter. I linje med detta ligger observationsempirin gällande då Baren stänger huvudentrén och utgång sker genom rökrutan. Något som särskiljer observationsmaterialet från Macintyre och Homels (1997) är analysen av sammanstötningens variation gällande svårighetsgrad. Även här gäller det krockande rutinaktiviteter men särskilt högt samvarierar, enligt observationsmaterialet, elementet människor angelägna att nå sitt mål snabbast möjligt med konfliktsituationer.

Något som ytterligare går att teoretisera kring ur ovan nämnda observationsmaterial är berusningsnivåns sammanfallande med rationalitetsgrad. Trängsel utgör den klart vanligaste upprinnelsen genom oavsiktliga kontakter. Som nämnts leder dock fåtalet till konflikt, vilket beror av de berörda parternas reaktion. Här tillämpas det sista scenariot där en person är inblandad som visar tydliga tecken på en vilja att komma ut från Baren och hem snarast möjligt. Som sagt leder nästan hälften av alla dessa fall av återkommande trängsel till någon form av konflikt. När det gäller personer som uppvisar tydliga tecken på berusning förändras denna fördelning och ca två tredjedelar av dessa fall av återkommande sammanstötningar leder till en konflikt. De personer som på förhand varit angelägna att lämna stället tämligen snabbt, triggar då igång en konflikt som fördröjer deras hemkomst. Denna handling bygger inte på vad Weber skulle kalla målrationalt utan snarare en form av affektuell rationalitet där känslor av frustration utgör handlingsorsak, utan tanke på handlingens konsekvenser (Eriksen & Weigård, 1999:36). I vissa fall har, som nämnts, små konflikter av denna art triggats upp och kommit att involvera kapabla väktare. I dessa fall har de inblandade

uppehållits i ordningsvaktens eller polisens närvaro, vilket i två fall lett till ett omhändertagande från polisens sida.

Rutinaktivitetsteorin fastslår att alkoholen tenderar att påverka människor till att lösa konflikter instrumentellt (med våld) i högre utsträckning (Felson 1994:34). Samtidigt är avsaknad av kapabla väktare en förutsättning för att ett brott skall begås. Rutinaktivitetsteorin bygger detta kriterium på att förövaren gör ett rationellt val i stunden och överväger vilka konsekvenserna kan bli av en handling. Att brottet uppkommer av situationen, under alkoholpåverkan, samtidigt som förövaren förväntas göra ett rationellt övervägande leder till att teorin i dessa fall nästintill blir självmodsigande. Empirin ovan talar för att rationalitetsgraden sjunker alltmedan berusningsgraden stiger, till en nivå av affektuell rationalitet. Således minskar alkoholen kapabla väktares roll i skapandet av ett brott.

För att fortsätta detta resonemang är det av intresse att belysa vikten av människors olika tolkningsvärldar. Människor lever sina egna liv med sina egna världsbilder och allt som oftast kolliderar världarna, som i ovan nämnda situationer. Dessa situationer uppfattas olika av olika människor och sociala signaler betyder inte samma saker för de berörda parterna. Cykelinbromsningen ovan utgör typexemplet på människors olika tolkningsvärldar och att alkohol smalnar människors perspektiv. Även här handlar det om en minskande rationalitet som kommer av berusningsnivån. Trängselfaktorn utgör upprinnelsen som sedan eskalerar till en konfliktsituation på grund av en affektuell rationalitet från den som drabbas negativt av trängselfaktorn (Macintyre & Homels 1997:103-106, Eriksen & Weigård, 1999:36).

5.2.4 Konklusion

För att återkoppla det empiriska, induktiva resonemanget till någon form av deduktiv teoretisering framhävs studiens variant av rutinaktivitetsteorin (Cohen & Felson, 1979). Våld i utomhusmiljö är till stor del kopplat till platsen och konstaterat är att platsens attribut bidrar till brottet. Detta belyses genom trängselfaktorer som analyserats ovan. Våldet är vidare kopplat till ungdomars rutinaktiviteter rörande alkohol och nöjesliv. När det gäller de tre faktorerna som enligt rutinaktivitetsteorin måste finnas, visar det empiriska observationsmaterialet att betydelsen av kapabla väktare minskar när alkoholen är inblandad. Empirin ovan rörande trängsel, utgör upprinnelsen till en konflikt genom att motivera gärningsmannen. Samma empiri identifierar samtidigt lämpliga offer. Som Felson (1994:34) skriver kan alla inblandade komma att utgöra offer lika gärna som gärningsmän och kapabla väktare. Det empiriska materialet visar nämligen i likhet med Felson (ibid) och Collins

(2008:269,340) att bråk inte startar omotiverat eller ensidigt även om logiken bakom motiven inte alltid är rationell (Eriksen & Weigård, 1999:36).

5.3 Artär -järnvägsstationen och Knut den stores torg

Varför utgör området kring järnvägsstationen en särskilt brottsutsatt artär? Svaret, utifrån empiriinsamlingen, är att området ifråga lockar människor nattetid. Detta område med dess koppling till kollektivtrafiken utgör stadens pulsåder eller en typ av artär som Weisburd (Weisburd, Groff & Yang, 2012:100,109) kallar det. Trängsel är inte längre ett viktigt element men våldet kan fortfarande kopplas till antalet människor på platsen. Elementet trängsel är här utbytt som upprinnelsefaktor mot människors gruppinteraktioner. Platsen lockar människor som fördriver tiden inom området och deras sätt att fördriva tiden utgör upprinnelseelementet. Interaktionen och tidsfördrivet handlar närmare bestämt om hur gruppen identifierar och uttrycker könsroller.

5.3.2 Empiri

I området järnvägsstationen-Knut den stores torg kan ”hängande” ungdomar kopplas till kollektivtrafiken. Det är inte ovanligt att människor inväntar tåget i området ifråga och under tiden införskaffar något ätbart. På Knut den stores torg finns en snabbmatsrestaurang som har nattöppet. Denna matsservering besöks konstant, fram till dess stängning, av kunder. Vidare finns i området en närbutik som håller öppet till 01. Järnvägsstationen och intilliggande busshållplatser befolkas ständigt i likhet med matsserveringen och närbutiken. Dessa tilldragande platser får människor att stanna till istället för att endast gå förbi. Ungdomar blir ”hängande” till exempel utanför närbutiken även en stund efter dess stängning. *”En man försöker, efter närbutikens stängning, bryta upp skjutdörrarna med fingrarna medan han skrattar med sitt sällskap”* (21/3, 01:04).

Enligt observationsmaterialet förekommer flera fall där ungdomarnas beteende påverkar omgivande människor på olika vis. Detta ter sig ibland genom att ungdomsgrupper beter sig hänsynslöst mot överförfriskade förbipasserande. Exempel är långa blickar, ett skratt eller någon spydig kommentar. *”Haha juste hållning”* (20/4:23:30) är ett exempel på en kommentar som sägs till vännerna lika mycket som till den förbipasserande som åsyftas i kommentaren. Några fall av avsiktlig skrämsel finns dokumenterade i form av att någon i sällskapet fysiskt närmar sig en förbipasserande och skriker eller dylikt. *”En av två killar hoppar närmare en förbipasserande cyklist och vrålar. De skrattar sedan och går vidare”*(14/4,01:41). Vid ett tillfälle förekommer dessutom att *”en ungdom spottar på en*

förbipasserande” (21/3,00:33). Reaktionerna på dessa provocerande beteenden är ofta konfliktundvikande även om ungdomsgrupperingarna vid fyra dokumenterade tillfällen konfronterats av förbipasserande och konfliktsituationer uppstått. Vid dessa situationer har varken polis eller ordningsvakter funnits närvarande och således inte kunnat spela någon betydande roll för händelseutvecklingen.

I samtliga fall av konfliktsituationer har de förbipasserande varit synbart påverkade av alkohol. De olika ungdomsgrupperingarna som gett upphov till konflikten har inte lika lätt kunnat knytas till någon form av berusning, även om de gett uttryck för flera av alkoholens effekter. Vid dessa fyra fall har en eller två män i en förbipasserande ungdomsgrupp känt sig förolämpade av ungdomsgruppens beteende och svarat med att gå till verbal motattack. *”Två män reagerar på att en kille ur ungdomsgruppen blåser ut cigarettrök på dem när de passerar. De svarar med att stanna upp och säga åt killen att ta hänsyn till andra ”(21/4, 01:41).* En argumentation har uppstått där rösterna höjts allteftersom och situationen har blivit mer och mer hotfull. Ingen av situationerna har lett till handgemäng utan parterna har skiljts åt, om än som ovänner. Gemensamt för situationerna är att de uppkommit av uppfattade förolämpningar som svarats på genom enkelspåriga motargument innehållande flertalet svordomar. En huvudaktör i den provocerande gruppen har agerat stämningstriggande medan övriga skrattat, hållit sig neutrala eller ingripit för att lugna situationen med argument som t.ex. *”det är inte värt det” (21/4,01:43).*

Ett kvinnoförnedrande beteende finns med i anteckningarna med en varaktighet om en timmes tid. *”En man lyfter en till synes, för honom, ytligt bekant kvinna från marken vid flertalet tillfällen och visar för sina vänner vilka samlagspositioner han behärskar” (27/4,01:37).* Situationen antydde vidare att en maktskillnad fanns parterna emellan, utöver storleksskillnaden. Detta eftersom kvinnan, trots uppvisat obehag, varken lämnade platsen eller bestämt sade ifrån. Detta väckte ifrågasättanden från omgivningen men inga ultimatum

Relaterat till specifika tidpunkter fastslagna under statistikredovisningen, har en intressant iakttagelse gjorts. Fler människor är i rörelse runt järnvägsstationen mellan 00-01 än mellan 02-03. Mellan 00-01 anländer människor fortfarande med tåg för att gå ut på krogen, samtidigt som många till synes är på sin väg från krogen mot tåget. Detta utbyte avtar efter 01 och människor rör sig sedan i huvudsak medströms mot stationen. Ytterligare en intressant faktor är att närbutiken stänger 01, vilket gör att människor går förbi istället för att hänga kvar. Detta gäller även ungdomsgrupperingarna som får ses som generatorer till

konfliktsituationerna. I takt med att folkmassan minskar, minskar närvaron av dessa ungdomsgrupperingar och cirka en halvtimme efter att närbutiken stängs, skingras grupperingarna som hängt kvar.

Vid några tillfällen finns dokumentationer från tidpunkten då ungdomsgrupper sammanstrålar och en tid därefter. Dessa dokumentationer talar för ett triggande av stämningen inom gruppen mot ett resultat av hänsynslöshet mot omgivningen. När ungdomarna ensamma anländer med exempelvis tåg, görs det under tystnad. När de träffar en vän utförs hälsningsfraser och småprat inte särskilt uppseendeväckande, om än något högljutt emellanåt. Först när fler än två är samlade och har samtalat under en tid, påbörjas någon form av påfrestande beteende för omgivningen. Efter en tid blir nämligen ungdomarna mer högljudda och tar fysiskt större plats. Sedan eskalerar beteenden i hänsynslöshet från den ena individen till den andra. Till exempel efter ovan nämnt scenario där en man försöker öppna dörrarna till närbutiken, eskalerar gruppens vidlyftighet. Efter att gruppen har placerat sig så att halva passagen mellan järnvägsstationen och Knut den stores torg nästintill är stängd, ökar obehaget för förbipasserande som väljer vägen mellan dessa ungdomar. *”Gruppens samtalsämnen övergår alltmer till att behandla förbipasserande och berättelser om tidigare situationer där de utövat någon form av makt mot någon annan människa. Gruppens övriga individer bekräftar dessa berättelser genom att högljutt skratta och berätta egna historier”* (21/4:01:25) Av de fyra dokumenterade konfliktsituationerna är detta den enda som finns dokumenterad från ett tidigt skede i triggandet av stämningen.

En annan typ av våld har enligt empirin såväl som enligt polisens statistik en större signifikans när det gäller just artärer, nämligen våld i nära relation. Enligt observationsmaterialet är gräl mellan par ett frekvent återkommande fenomen på dessa artärer. Detta utreds inte vidare i denna studie eftersom brottskategorin inte ligger i fokus, men värt att tänka på är att ett relationsbråk i likhet med en stulen cykel eller en tågförsening kan skapa frustration och resultera i någon annan brottsrubricering.

5.3.3 Teori

Artärer som järnvägsstationen och Knut den stores torg karaktäriseras liksom Baren av att många för varandra okända människors rutinaktiviteter krockar i tid och rum. Att konflikter uppstår mellan ungdomsgrupper och okända förbipasserande kan teoretiskt förklaras till en början med hjälp av vad Felson kallar dispergering (Felson, 1994:68). Dispergering innebär att alltmedan samhället växer, ökar distansen mellan dess människor (ibid). Människor blir

avskärmade från varandra och rättfärdigar på så vis annars oacceptabla beteenden (ibid). Vidare finner de flesta människor ett nöje i att titta på andra människor (Felson 1994:110). Sättet ungdomsgrupperna förhåller sig till okända förbipasserande leder, enligt empirin, till fyra konflikter.

Artärer är enligt empirin kriminogena av den anledningen att de attraherar stora mängder människor nattetid. Mikroplatser som matserveringen och närbutiken utgör de attraktiva platserna i artärerna som får människor att stanna till istället för att endast gå förbi. Järnvägsstationen och intilliggande busshållplatser utgör attraktiva platser i syfte att bistå med transportmedel till eller från platsen och människor rör sig här ständigt. Väntetider i samband med kollektivtrafiken gör att ungdomarna får tid över att spendera inom denna artär. Eftersom tiden utökas, ökar risken att våldsförvägande situationer skall sammanfalla i tid och rum som Cohen och Felson (1979) uttrycker det. Kvantitativ forskning på området som t.ex. Weisburd (Weisburd, Groff & Yang, 2012:109) hävdar i linje med detta att en signifikant del av brottsligheten kan kopplas till just kollektivtrafiken. Ungdomar som ”hänger” oövervakat utgör nämligen typexemplet på vad brottsförebyggare med grund i rutinaktivitetsteorin ämnar bygga bort (Felson, 1994:56-57, Paulsen & Robinson 2009:80, Weisburd, Groff & Yang, 2012:100, Messerschmidt, 1993:87).

Den potentielle gärningsmannen, alternativt offret, motiveras inte direkt av platsens attribut på samma sätt som fallet Baren. Offret, alternativt gärningsmannen, kan i denna situation utgöras av förbipasserande, men som Collins skriver krävs att personen ifråga reagerar och agerar på en förolämpning för att en våldssituation skall uppstå (Collins, 2008:340). Enligt empirin har fyra konfliktsituationer uppstått på platsen som resultat av många fler fall av hänsynslösa beteenden. Tidigare har nämnts att tidpunkten inte är lika specificerad i statistiken när det gäller järnvägsstationen och det intilliggande torget som i fallet Baren. Vad som däremot syns är att brotten, förutom att vara mer utspridd över tid, i huvudsak sker under tidigare småttimmar än på Stortorget Den empiriska förklaringen utgörs av att fler människor är i rörelse före 01 än efter 01. Detta grundas i rutinaktivitetsteorins syn på brottslighet som tillfällesberoende. Vidare motsvaras Macintyre och Homels (1997:105) syn på flöden och korsande vägar i att människor, fram till ca 01, rör sig i båda riktningarna samt ”hänger” i större utsträckning än senare under natten. Platserna utgör inte trängselforum på samma sätt som i tidigare redogörelse utan en gärningsman måste motiveras på annat vis. Själva konfliktsituationen bottnar enligt empirin i grupperingar av mestadels unga män och deras sätt att föra sig i grupp. I detta empiriska material, gällande artärer, finns stöd för att könsroller, i

stället för trängsel, utgör upprinnelsen till de flesta konfliktsituationer. När det gäller könsroller krävs att man har någon att imponera på genom sitt hävdande av maskulinitet. Könsroller är således enligt Messerschmidt (1993) något som skapas i grupp och genom handlingar. Maskulinitetshandlingar och machobeteende utgör de mest framträdande faktorerna i empirimaterialet. Enligt Messerschmidt (1993:110) erhålles respekt genom hävdandet av maskulinitet på olika vis. I olika grupperingar utgörs maskulinitet av olika saker och hos en del grupperingar framhävs tuffhet och våldsanvändning som maskulina beteenden (ibid).

Rutinaktivitetsteorin hävdar dessutom att åskådare har en tendens att förvärpa en konflikt då någon form av förolämpning finns närvarande i konflikten (Felson 1994:34). Ifrågasätts till exempel förövarens maskulinitet i närvaro av åskådare kan ett hävdande av maskulinitet genom våldsanvändning utgöra förövarens enda konfliktlösningsverktyg. Hävdande av maskulinitet är enligt Messerschmidt (1993:94) en vanlig beteenderespons på situationer män hamnar i. Karaktäriseras då maskulinitet av tuffhet och våldsanvändning, utgör detta en traditionell beteenderespons och målrationaleten har i sammanhanget bytts ut mot en traditionell rationalitet (Eriksen & Weigård, 1999:36). Eftersom respekt erhålles av att hävda sin manlighet, faller skam på den som misslyckas (Messerschmidt, 1993:110). Detta teoretiska resonemang stämmer in på observerade skeenden, både gällande triggandet av stämning och gällande konfliktlösningsverktyg. Det var som sagt endast fyra fall av upprinnelseelement som ledde till konflikt, vilket har att göra med hur den utsatte reagerar.

Collins (2008:338-339) beskriver machobeteenden som ligger i linje med dokumenterade eskaleringar av hänsynslösa beteenden. Han talar om skryt och hotfullt beteende som däremot sällan leder till handgemäng. Dessa tankar stämmer in på empirin och konstaterat är att könsrollerna i de flesta av de dokumenterade ungdomsgrupperna utgjorts av tuffhet, skryt och maktbeteenden, samtidigt som endast antydningar till våldsamt beteende kunnat skönjas. Ungdomarna åsyftar således inte brottslighet till en början med sitt beteende utan de äntrar en gråzon där steg för steg tas mot våld tills det verbala och det fysiska beteendet sammanfaller.

Felson (1994:34) menar att reaktionen på någon form av förolämpning förstärks under påverkan av alkohol, vilket ges uttryck empiriskt genom att endast alkoholberusade förbipasserande tog konflikten med ungdomarna. Felson menar, liksom Messerschmidt, att en konflikt lättare trappas upp mellan två parter som har sin maskulinitet att skydda (ibid). Empirin, såväl som tidigare forskning hävdar att en stor del av våldsbrottsligheten i yttre

miljö, berör unga män där gärningsman och offer är svårdefinierade (Felson 1994:34, Paulsen & Robinson 2009:80, Weisburd, Groff & Yang, 2012:100, Messerschmidt, 1993:87)

Gällande berusning och rationalitet syntes i samtliga fyra konfliktsituationer en avsaknad av rationalitet. Argumentationerna fördes inte utifrån principen att alla möjliga konsekvenser av handlingarna beräknades. Detta uttrycktes främst genom att samtliga påhoppade förbipasserande med en lägre berusningsgrad valde att nonchalera ungdomarna. I linje med detta skriver Messerschmidt (1993) att verktygslådan gällande konfliktlösning varierar kraftigt från person till person. Med lägre rationalitet i argumentationen sjunker nivån på konfliktlösning, enligt observationsmaterialet, till en ramsa av svordomar och förolämpningar. Rutinaktivitetsteorin är inne på samma spår även om Felson (1994) inte ordagrant reflekterar över rationalitetsgraden. Enligt detta resonemang utgör rationalitetsgraden, i likhet med tidigare resonemang, den avgörande faktorn för om en konflikt skall uppstå eller inte. Upprinnelseelementet har däremot bytts ut från trängsel till machobeteenden.

5.3.4 Konklusion

Den typ av upprinnelse som analyserats ovan är inte avgränsad till en specifik plats utan kan förekomma på Baren. Trängselfaktorer, vilka analyserats i ett tidigare skede, förekommer även de i området runt järnvägsstationen och särskilt i anslutning till nämnd matservering. Återigen handlar det om generaliseringar. Kopplingen till platsen är att dessa artärer attraherar människor nattetid och ger ungdomar en möjlighet att stanna upp och fördriva tiden bland andra människor. Vad detta avsnitt ämnar belysa är ungdomars roll och könsrollers inverkan på upprinnelser till våldsbrott. Uttryckande av maskulinitet genom våld har vissa kriterier för att ge status åt förövaren. Att ge sig på en tjej eller en av åldern försvagad individ är därför uteslutet, vilket visar sig i statistiken över förövare och offer (Felson, 1994:34).

Som nämnts tidigare rör sig ungdomar, samt blir ”hängande” inom artären, i små grupperingar likt utanför Baren. Ungdomarna som varit på nattklubb har underhållits under kvällen medan de efter stängning lämnas sysslolösa. Har ungdomarna varit på Baren, har de ofta, enligt tidigare framhävd ljudnivå, fortfarande samtalsämnen att avverka. De hänger helt enkelt kvar i varandras umgänge men nu utan något mål eller något att förnöja sig med. Samma konstellationer förflyttar sig sedan ofta från krogen mot järnvägsstationen eller något matställe inne i centrum innan de splittras och beger sig mot respektive hem. Detta utgör ungdomarnas rutinaktiviteter och gör således dessa områden till artärer. Hävdande av

maskulinitet kräver någon att imponera på (Felson 1994:33), vilket gör att våldet enligt denna teori måste ske innan gruppen splittras.

6. Slutsats och Reflektion

6.1 Studiens relevans

Vad som skiljer denna studie från dess föregångare som exempelvis tidigare nämnd Weisburd (Weisburd, Groff & Yang, 2012) eller Sherman, Gartin & Buerger (1989) är dess kvalitativa ansats. Studien identifierar de särskilt brottsutsatta platser som finns i Lund samtidigt som den går ett steg längre genom att, via observationsmaterial, analysera tänkbara orsaker till att brottsligheten är högre på just dessa platser. Studier som Macintyre & Homels (1997) ger en mikrosociologisk inblick i varför vissa barer är särskilt utsatta medan dessa studier inte fastslår statistiskt vilka platser som är just särskilt utsatta. Således sammanför studien, inom kriminologin, erkända forskningsresultat med en lokal anknytning genom både kvantitativt och kvalitativt material.

6.2 Sammanfattning

Studien har identifierat de särskilt brottsutsatta platserna i Lund gällande våldsbrott. Vidare har studien syftat till att besvara varför brotten sker på dessa specifika platser. När det gäller tillvägagångssätt har analysen gjorts genom att organisera observationsmaterialet utifrån två (inom kriminologin) välkända faktorer som hänger ihop med våldsbrott. Genom att integrera dessa teorier i förhållande till en plats har studien teoretiserat enligt den av Cohen och Felson (1979:590) inspirerade tanken att ju fler faktorer som kan kopplas till våldsbrott som sammanfaller i tid och rum, desto större sannolikhet att brottet faktiskt begås.

Gällande just tid och rum har studien fastslagit att de särskilt brottsutsatta platserna är de som nattetid är särskilt befolkade. Genom att knyta brottsligheten till alkohol fastslår studien brottslighetens tid både teoretiskt och empiriskt. Två olika typer av platser har under analysen varit aktuella, nämligen mikroplatser och artärer. Den, enligt statistiken, mest brottsutsatta mikroplatsen utgörs av Baren. Baren har under studien observerats och analyserats, varpå studien identifierar dess besökarantal, läge och planlösning som de tillsammans mest framträdande orsakerna till att konfliktsituationer uppstår. Detta gäller även i fåtalet fall av våldssituationer som förekommer i observationsmaterialet. När det gäller artärer identifierar studien de enligt statistiken mest utsatta områden i Lunds innerstad till två, på kartan inringade, områden. Dessa områden utgörs av centrum samt Lunds järnvägsstation och dess

intelligande torg. Dessa områden benämns artärer då de utgör särskilt trafikerade gång-/cykelbanor, gatuavsnitt och torg. De är särskilt trafikerade av den anledningen att de innefattar särskilt attraktiva mikroplatser, alternativt utgör vägar till eller från sådana. Studien har funnit att platsen inom dessa artärer inte har lika stor roll i skapandet av våldsbrott som när det gäller Baren. Potentiella gärningsmän motiveras enligt studien istället av sällskapet genom könsroller som skapas av handlingar i gruppen. Offer har i studien, gällande artärer, till en början utgjorts av förbipasserande, samtidigt som studien ämnar visa på svårigheten att skilja mellan gärningsmän och offer. Detta då våldet har sin begynnelse i små konflikter som eskalerar allteftersom.

Studien har vidare fört ett resonemang kring parternas nivå av rationalitet som avgörande för konfliktsituationens utveckling. Här har berusningsnivå, samt könsrollers karaktär av konfliktlösningsverktyg, kopplats till rationalitetsgrad och på så sätt påverkat situationen. Studien har i linje med detta minskat kapabla väktares roll som ett av de tre kraven för att ett brott enligt rutinaktivitetsteorin skall uppstå (Cohen & Felson, 1979:590). Här kräver hänsyn till eventuella kapabla väktare enligt studien en högre grad av rationalitet än vad berusningsnivån, eller för gruppen vedertagna könsroller i flertalet empiriska fall tillåtit.

6.3 Avslutande kommentarer

Det finns mycket att hämta för vidare forskning inom ämnet. Varje element som i denna studie kopplats till våldsbrott har ett eget fält att studera. Ju mer dessa analyseras, desto fler potentiella upprinnelser till våldsbrott uppenbarar sig. Integreringen av dessa teorier skulle vidare kunna formuleras på ett mer detaljrikt sätt med mer utrymme, liksom fler platser skulle kunna analyseras med utgångspunkt i varför de inte är brottsutsatta. Platsens kriminologi är en typ av kriminologi som är i ropet just nu, åtminstone bland brottsförebyggare.⁵ Trots detta är denna kriminologi långt ifrån fulländad. Endast toppen på isberget har idag utforskats när det gäller platsens kriminologi. En lucka som jag fann inom området var ett sammanförande av kvantitativ och kvalitativ forskning om platsens kriminologi.

⁵ Muntlig kommunikation med Robin Olsson, Trygghetscenter Karlstad

Referenser

Alvesson, Mats & Sköldberg, Kaj (1994) *Tolkning och reflektion: vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Lund: Studentlitteratur.

Andersson, Frida & Mellgren, Caroline (2006) *Brott och åtgärder mot brott i Skåne. Brottsutvecklingen i skåne: en introduktion*. FoU-rapport 2006:1 Malmö: Holmbergs:
<http://dspace.mah.se/bitstream/handle/2043/3842/Rapport%20f%C3%B6r%20MUEP.pdf?sequence=1> (Hämtad, 2013.04.12).

Burgess, Robert G. (1984) *In the Field: an introduction to field research*. London : Allen & Unwin Ltd

Cohen L., E. & Felson, M. (1979) *Social change and crime rate trends: A routine activity approach*. American Sociological Review, 44(4), 588-608.

Collins, Randall (2008) *Violence: A micro-sociological theory*. New Jersey: Princeton University Press.

Eriksen, Erik O. & Weigård, Jarle (1999) *Kommunikativ handling og deliberativt demokrati: Jürgen Habermas´ teori om politikk og samfunn*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS.

Estrada Felipe (1999) *Ungdomsbrottslighet som samhällsproblem: Utveckling, uppmärksamhet och reaktion*. Diss. Stockholms Universitet

Fangen, Katrine (2005) *Deltagande observation* Malmö: Liber AB

Felson, Marcus (1994) *Crime and Everyday Life: Insights and Implications for Society*. California: Pine Forge Press.

Gubrium, Jaber och Holstein, James. (1997). *The new language of qualitative method*. New York N.Y ; Oxford University Press

Hammersley, Martyn & Atkinson, Paul (1983/1991) *Ethnography. Principles in Practice*. London, New York; Routledge.

Johannessen, Asbjørn & Tufte, Per Arne. (2003). *Introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. Malmö: Liber

Kullving, Carl-Johan (2012) *Varför får du dricka utomhus i Lund? Lundagård 26/4-2012:*
<http://lundagard.se/2012/04/26/varfor-far-du-dricka-utomhus-i-lund/>. (Hämtad, 2013-04-20).

Lenke, L (1989) *Alcohol and criminal violence: Time series analyses in a comparative perspective*. Edsbruk: Akademitryck AB.

Macintyre, S. & Homels, R. (1997) *Danger on the Dance Floor: Crowding and Aggression in nightclubs. Policing for prevention: reducing crime, public intoxication and injury*. Monsey, NY: Criminal Justice Press pp. 91-114.

Messerschmidt (1993) *Masculinities and Crime: Critique and Reconceptualization of Theory*. Lanham, Md. : Rowman & Littlefield.

Paulsen, Derek J. & Robinson, Matthew B. (2004/2009) *Crime Mapping and Spatial Aspects of Crime*. New Jersey: Pearson Education, inc.

Persson, Marcus (2008) *Små ting och stora berättelser*. Sjöberg, Katarina och Wästerfors, David (red.). 2008. Uppdrag: forskning, konsten att genomföra kvalitativa studier. Malmö: Liber.

Scott Michael S. & Dedel Kelly. (2006) *Assaults in and Around Bars 2nd Edition I Problem-Oriented Guides for Police Problem-Specific Guides Series No. 1:*
http://www.popcenter.org/problems/pdfs/Assaults_in_and_Around_Bars.pdf (Hämtad, 2013.05.15)

Sherman, L. W., Gartin, P. & Buerger, M., E (1989) *Hot Spots of predatory crime: Routine activities and the criminology of place*. Criminology, 27:1, 27-55.

Weisburd, David, Groff Elisabeth, R. & Yang Sue-Ming (2012) *The Criminology of Place*. New York: Oxford University Press.

Weisburd, David, Groff Elisabeth, R. & Yang Sue-Ming (2013) *Understanding and Controlling Hot Spots of Crime: The Importance of Formal and Informal Social Controls I Prevention Science vol 14 nr.1*. Author's personal copy: Society for Prevention Research

Weisburd, David (2008) Place-Based Policing. *Ideas in American Policing nr:9* Washington, DC: Police Foundation.

Weisburd, D., Telep, C. V., Braga, A. A. (2010) *Platsens betydelse för polisarbete: -Empiriskt stöd och policyrekommendationer*. Rapport 2010:11 Stockholm: Brottsförebyggande rådet. Västerås: Edita Norstedts.